כי תניא ההיא בברכת המזון. פי' נקוטרס להלטרף עם ג' לזימון שהרי הוא חייב בכל המצות ואין נראה לר"י דלא"כ לא אמא לאמטועינן אלא דחייב במצות והוה ליה למימר בהדיא דחייב במצות ועוד דא"כ מאי פריך ליה מברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין דקאמר ברכה בשורה מי איכא אלא ע"כ היינו ברכת המזון והדרן קושיא לדוכתין דקתני ואבלים מן המנין ואוקמינן בברכת המזון ולפירש הקונטרס לא קשיא מידי דכי קתני ואבלים מן המנין היינו להלטרף לזימון לומר נברך שאכלנו משלו אבל ברכת אבלים שמברכים בברכת המזון קאמר רבי יוחנן דאינו מן המנין לכן צריך לפרש כי מתא ההיא בברכת המזון היינו ברכת אבלים שבברכת המזון מכאן משמע שברכת אבלים שבברכת המזון לא הוי אלא בעשרה מדסליק אדעתיה דמקשן דאיירי בברכת אבלים שבברכת המזון וקאמר בעשרה והוה ליתא נהכי מי ליתו משום דקתני לעיל בברייתא ואבלים מן המנין אם כן צריך עשרה:

אלא כי קאמר ר' יוחנן ברחבה. מי גרסינן אלא משמע דהיא דלעיל נמי מעמיד ברחבה ותימה למה הוצרכו תרי מילי דר' יוחנן הוא דלעיל והך וצריך לומר דחדא מכללא מברתה אתמר הוא דלעיל מכללא דהך אבל מי ל"ג אלא ליתא דלעיל איירי בשורה והכא ברחבה בלא פנים חדשות ומימרא שלישית של רבי יוחנן הוצרך להשמיענו דבפנים חדשות אין אבלים מן המנין ומי נקט הוא ה"א מיפכא דוקא מיום ראשון ואילך אבל ביום ראשון שייבי טפי ומברכים לה בלא ר': האומר

כי תניא ההיא[א] בברכת המזון כי קאמר רבי יוחנן[ב] בשורה ואלא הא[ג] דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן[ד] מברכים ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין וברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין ברכה בשורה מי איכא אלא כי קאמר רבי יוחנן ברחבה ואלא הא דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה וחתנים מן המנין וברכת אבלים בעשרה כל שבעה ואין אבלים מן המנין ברכת רחבה כל שבעה מי איכא משכחת לה בפנים חדשות כי הא דרב חייא בר אבא מקרי בניה דריש לקיש הוה ואמרי לה מתני בריה דריש לקיש הוה שכיב ליה ינוקא יומא קמא לא אזל לגביה למחר דבריה ליהודה בר נחמני מתורגמניה אמר ליה קום אימא מלתא כל קביל ינוקא פתח ואמר[1] ווירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו דור שאבות מנאצים להקב"ה כועס על בניהם ועל בנותיהם ומתים בשחטא קטנים ואיכא דאמרי בחור הוה והכי קאמר ליה[2] על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כולו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה[ה] מאי ועוד ידו נטויה אמר רב חנן בר רב הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה אלא[ו] כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו אפילו נחתם לו גזר דינו של שבעים שנה לטובה נהפך עליו לרעה אתא לנחומי

בברכת המזון. להלטרף לג' לזמן עליו שהרי הוא חייב בכל המצות: **בשורה.** כשהיו מוחזרין מן הקבר היו עושין שורה סביב האבל לנחמו ומושיבין לאומו[ז] והן עומדים סביב ואמרי' בסנהדרין (דף יט.) אין שורה פחות מי': **ברחבה.** כשמברכין את האבל סעודה ראשונה משל אחריה כדאמרינן במועד קטן (דף מז:) היו מברכין אותו ברחבה ומברכין שם ברכת אבלים כדמפרש לקמיה בדין מנחם אבלים: **אמר ליה.** למתורגמניה: **כל קביל ינוקא.** לנגד המאורע דבריה ניחומים על מיתת הילד: **וירא ה'.** מה עשו אבות: **וינאץ מכעס.** שהכעיסוהו וגרמו לו לפקוד על בניהם ובנותיהם: **ואיש דאמרי.** לא תיפוק היה המת אלא בחור היה והך קרא אמר על בחוריו וגו': **שב ע' שנה.** ועוד דרש כמו ועד עולמו של אדם[ט] נעוויה נהפכת מטוב לרע: **אתא לנחומי לעורי מלתר ליה.** בתמיה. מוכיחו על פניו שבשביל עונו מת בנו: **חזיב אם לאתפוסי אדרא.** חשוב אתה למעלה לתופסך ואת בניך בעון הדור דקי"ל[י] בזמן שצדיקים בדור צדיקים נתפסים על הדור שנאמר וממקדשי תחלו (יחזקאל ט): **האל הגדול כרוב גדלו.** בברוך פתח בה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם האל הגדול וכו': **אתינו המיוגעים בו'.** ברכה הסמוכה לתברתה היא וכן סדורות על הסדר: **באבל הזה תנו לבבכם לחקור ואם שואה עומדת לעד.** שהכל מתים ולא תבכו יותר מדאי: **משפה ראשונים לימא.** משתה ראשונים הוא: **בבריתו של אברהם.** שגמל חסדים לבתיב (בראשית כא) ויטע אשל ר"ת אברהם שתיה לויה[כ]: **עשרה כוסות.** להרבות לו בשתיה כדכתיב (משלי לא) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש: **קודש אכילה.** שהיו רגילין להמשיך פרפראות לפני סעודה כגון כיסנין וסופגנין ומיסקריטין ובאותם פרפראות משקין לאבל ג' כוסות: **אחד כנגד הון.** על כל ברכה שותה הכוס ומוזגין לו אחר: **כנגד חזני העיר.** תקנו להם ברכה עליו לפי שהיו שמשי העיר להתעסק במתים ובשאר צרכי ציבור: **פרנסי העיר.** שהיו עשירים מבזבזים ממונם לקבורת עניים: **כנגד בהמ"ק.** תקנו עליו ברכת ניחומים שינחמנו המקום בבניינו מאבלנו שאנו מתאבלים עליו כעל מת: **כנגד ר"ג.** לקמן מפרש: **ליושנה.** עשרה כוסות: **הולאם המת.** שהיו קוברים אותו בכלים יקרים כגון שילאין וסרקות: **בלרדא בר זוזא.** בגד קנבוס שאינו שוה אלא דינר: האומר

צעורי קמצער ליה הכי קאמר ליה חשיב את לאתפוסי אדרא אמר ליה קום אימא מלתא כנגד שבחו של הקב"ה פתח ואמר האל הגדול ברוב גדלו אדיר וחזק ברוב נוראות מחיה מתים במאמרו עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר בא"י מחיה המתים א"ל קום אימא מלתא כנגד אבלים פתח ואמר אחינו המיוגעים המדוכאין באבל הזה תנו לבבכם לחקור את זאת זאת היא עומדת לעד נתיב הוא מששת ימי בראשית רבים שתו רבים ישתו כמשתה ראשונים כך משתה אחרונים אחינו בעל נחמות ינחם אתכם ברוך מנחם אבלים אמר אביי רבים שתו לימא רבים ישתו לא לימא משתה ראשונים לימא משתה אחרונים לא לימא דאר"ש בן לקיש וכן תנא משמיה דר' יוסי[ז] לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן אמר רב יוסף מאי קרא[3] כסדום היינו לעמורה דמינו מאי אהדר ליה[4] שמעו דבר ה' קציני סדום וגו' א"ל קום אימא מלתא כנגד מנחמי אבלים פתח ואמר אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו[ח] (שנאמר[5] כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו') אחינו בעל הגמול ישלם לכם גמולכם ברוך אתה משלם הגמול א"ל קום אימא מלתא כנגד כל ישראל פתח ואמר רבון העולמים פדה והצל מלט הושע עמך ישראל מן הדבר ומן החרב ומן הביזה ומן השדפון ומן הירקון ומכל מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם טרם נקרא ואתה תענה ברוך אתה עוצר המגפה אמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא[ט] עשרה כוסות תקנו חכמים בבית האבל שלשה קודם אכילה כדי לפתוח את בני מעיו שלשה בתוך אכילה כדי לשרות אכילה שבמעיו וארבעה לאחר אכילה [א] אחד כנגד הזן ואחד כנגד ברכת הארץ ואחד כנגד בונה ירושלים ואחד כנגד הטוב והמטיב הוסיפו עליהם ארבעה אחד כנגד חזני העיר ואחד כנגד פרנסי העיר ואחד כנגד בית המקדש ואחד כנגד רבן גמליאל התחילו היו שותין ומשתכרין החזירו הדבר ליושנה מאי רבן גמליאל דתניא[י] בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו יותר ממיתתו עד שהיו מניחים אותו וברחין עד שבא רבן גמליאל ונהג קלות בעצמו והוציאוהו בכלי פשתן ונהגו[כ] כל העם אחריו להוציא בכלי פשתן אמר רב פפא והאידנא נהוג עלמא אפילו[ל] בצרדא בר זוזא: אמר רבי אלעזר האומר

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ו טוש"ע יו"ד סי' שעט סעיף ה:
מד ב מיי' פי"ג מס הלכה ח סמג עשין דרבנן כ:
מה ג מיי' שם הל"ח סמג שם:
מו ד מיי' פ"ד שם הל"ח סמג שם טוש"ע יו"ד סי' שנב סעי' ג:

תורה אור השלם

1. וַיַּרְא יְיָ וַיִּנְאַץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו:
דברים לב יט
2. עַל כֵּן עַל בַּחוּרָיו לֹא יִשְׂמַח אֲדֹנָי וְאֶת יְתֹמָיו וְאֶת אַלְמְנֹתָיו לֹא יְרַחֵם כִּי כֻלּוֹ חָנֵף וּמְרֵע וְכָל פֶּה דֹּבֵר נְבָלָה בְּכָל זֹאת לֹא שָׁב אַפּוֹ וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה:
ישעיה ט טז
3. לוּלֵי יְיָ צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד כִּמְעָט כְּסְדֹם הָיִינוּ לַעֲמֹרָה דָּמִינוּ:
ישעיה א ט
4. שִׁמְעוּ דְבַר יְיָ קְצִינֵי סְדֹם הַאֲזִינוּ תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עַם עֲמֹרָה:
ישעיה א י
5. כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ יְיָ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא יְיָ עַל אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו:
בראשית יח יט

גליון הש"ס

גמ' כל חמנבל פי"ו. עיין ט"ז יו"ד לפי' קבד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (אחר כנגד הזן כו' עד העוב והמטיב) תפ"מ (ואפשר דהם כנגד ד' ברכות המאורים למעלה פתח ואמר כו' ואולי על כל כוס אומר ברכה ג'):

מוסף רש"י

הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה. ולא הולרך אדם לפרש למה נכנסה והמנהג פיו בכך אפילו כו' (שבת לג.).

ב) [תוספתא מגילה פ"ג], ג) שבת דף לג., ד) ברכות יט. ס. ע"ש, ה) ס"א אינו, ו) שמחות פי"ד [ספחים קי.], ז) מ"ק כ:: [תוספתא נזה פ"ט], ח) [בי' הפרוך לדלא ועיין ב"מ נא. דאיתא לדרייתא ופרש"י בגדי קנבוס אבל בשאלמות איתא בלרדא כדאיתא לפנינו], ט) בס"א נוסף: על האדן, י) בס"א נוסף: שהן ע' שנה דכתי' ימי שנותינו בהם שבעים שנה, כ) [שבת לג:], ל) [וע"ע רש"י סוטה י. ד"ה פונדק],

מז א מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ט טוש"ע יו"ד סי' שעט סעיף ה:
מח ב מיי' פי"ג מס הלכה ח סמג עשין דרבנן כ:
מט ג מיי' שם הל"ח סמג שם:
נ ד מיי' פ"ד שם הל"ח סמג שם טוש"ע יו"ד סי' שנב סעי' ג:

האומר פתח פתוח מצאתי כו'. פירש נקונטרס דטענת דמיס לא קאמר כגון שנאבדה המפה או שהיא ממשפחת דורקטי שאין להם דמיס וכ"מ מפרש דבוגרת ומוכח עץ אין להם דמיס אבל אין פתחן פתוח ויכול לטעון טענת פתח פתוח וקשה לפר"מ דאמרי' בחלו נערות (לקמן לו. וסס:) וכוגרת אין לה טענת בתוליה והאמר רב בוגרת נותנים לה לילה ראשונה ומשני אי דקא טעין טענת דמיס הכ"ע דקטעין טענת פתח פתוח משמע דפתחה פתוח ויש לה דמיס וי"ל דר"מ גריס כגירסא ראשונה שהיתה בספרים ג) אי דקא טעין טענת פתח פתוח הכי נמי הכ"ע דקא טעין טענת דמיס וה"פ והאמר רב בוגרת ונותנין לה לילה הראשונה ומדתלינן כל הלילה בדס בתוליס משמע דאיכא בוגרת דאית לה דס בתוליס טובא אם כן אי אפשר לשום בוגרת שלא יהא פתחה פתוח אפילו אין לה דמיס ומ"כ יש לה טענת בתוליס בפתח פתוח ומשני אי דקטעין פתח פתוח ה"נ דיש לה טענת בתוליס הכ"ע דלית לה טענת בתוליס בטענת דמיס משום דאיכא בוגרת דדמיה כלין ומיהו בירושלמי משמע לא כפר"מ דקאמר התם ר' יוסה בשם ר' קרישפא בוגרת כחצית פתוחה של יין ויש לישב דלעניין דמיס קאמר משום דתמס חצית פתוחה לעולם יש בה יין שאין דרך לתמוס חצית ריקנית אבל חצית פתוחה פעמים יש בה יין פעמים אין בה דמיס פעמים בוגרת פעמים אין לה דמיס פעמים יש לה ומשום הכי אין לה טענת דמיס כדפר"מ וכדאמר נפרק הנח על יבמתו (יבמות נט. וסס) פרט לבוגרת שכלו בתוליה: **לא צריכא באשת כהן.** וא"ת ונוקמה אחזקתה שהיא בשרה לכהונה ומימא דלאו תמתיו זינתה וי"ל דאדרבה אית לן למימר דהשתא נעבלה דאוקמה אחזקת הגוף שהיתה בתולה: **ואי בעית אימא באשת ישראל דקבל בה אביה קידושין פחותה מבת ג' שנים.** וא"ת אכתי איכא ספק ספיקא ספק נאנס ספק בלון ואת"ל בלון ספק כשהיא קטנה ופתוי קטנה אונס הוא כדאמרינן בהבא על יבמתו (שם סא.) וי"ל דשם אונס חד הוא וא"ת ונוקמה בחזקת היתר לבעלה וי"ל דאונסא קלא אית לה כדאמרינן בירושלמי ד)[אונסא יש לו קול] והשתא דליכא קלא הוי ליה בלון רובא ומיעוט אונס ורובא וחזקה רובא עדיף וא"ת א"כ נספק ספיקא נמי תיאסר דספק אונס כמאן דליתיה דמי ולא נשאר אלא חד ספק ספק תחתיו והא לא שייך לאוקמה בחזקת היתר כדפי' א) ואומר ר"י דהאי רובא דבלון אינו רוב גמור אלא הוי מדרבנן והלכך במקום ספק ספיקא שרי ובמקום חד ספיקא חשבי רבנן בלון לגבי אונס רובא ואשכחן כי האי גוונא גבי תיבוק שנמצא בגד העיסה (קדושין דף פ.) דלא הוי רובא אלא מדרבנן ולהכי קאמר ר' יוחנן התם דאין שורפין עליו את התרומה וא"ת אכתי בשאת כהן ובקיבל אביה קדושין פחותה מבת ג' שנים ליישראל איכא ספק ספיקא דספק מוכח עץ ספק דרוסת איש ד)[בשאת כהן אין לן למימר אמ"ל דאינה מוכח עץ מ"מ ספק תחתיו ספק אין תחתיו אשת ישראל אמ"ל דאינה מוכח עץ ספק באונס ספק בלון] ואין לומר דמוכח עץ לא שכיח דהא אמרינן בחלו נערות (לקמן לו:) גבי קומת שאין לה טענת בתולין מפני שנתבעה על גבי קרקע ופריך כולהו נמי מצוטי מיחבטן א"כ שכיח ולפירוש ר"ח דמוכח עץ פתחה פתוח אתי שפיר וי"ל דאם איתא דמוכח עץ היא הויא טוענת דאין גנאי בכך כמו בגיאת אונס ומדלא טענה אין להסתפק בכך: **ומי אמר ר' אלעזר הכי והאמר ר"א בו'.** תימה השתא דבעי למימר דלא מהימן אפי' לשויה עליה חתיכה דאיסורא מיקמי דאסור בקרובותיה וי"ל דסברא ליה למקשן דאין דבר שבערוה פחות משנים ואפי' רגע אחד אין מוחזקין לקדושין ה) אבל אהא דאמר ר' אלעזר דנאמן בלא עדים אומר ממנא פתח פתוח פריך שפיר: **קינוי** וסתירה **אין עדים לא.** הכי נמי דלא אתא למעוטי על פי עצמו דבעדים דמי כיון דקיים ליה: **מפני** מה **לא אסורה.** פירש הקונטרס והלא אותו מעשה בעדים הוה ואין נראה דנהי דידוע לרבים הוה שהניאה לביתו מ"מ לא ראו כמכחול בשפופרת שבפני בני אדם לא שמש ונראה לר"י לפרש וא"ת דפתח פתוח כשני עדים דמי אמאי לא אסורה לדוד דדוד היה יודע בודאי שנבעלה ואע"פ שעשה תשובה מכל מקום עיכבה ואם היתה אסורה לו לא היה אותו לדיק לוקחה לו לאשה: כל

האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו ואמאי [א]**ספק ספיקא הוא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואם תמצא לומר תחתיו ספק באונס ספק ברצון לא צריכא** [ב]**באשת כהן ואיבעית אימא** [ג]**באשת ישראל וכגון דקביל בה אבוה קידושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד מאי קמ"ל תנינא** [ד]**האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני היא מותרת בקרוביו והוא אסור בקרובותיה מהו דתימא התם דודאי קים ליה אבל הכא מיקם הוא דלא קים ליה קמ"ל ומי אמר רבי אלעזר הכי והאמר רבי אלעזר אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה וכמעשה שהיה ותסברא מעשה שהיה בקינוי וסתירה הוה ועוד מי אסרוה הא לא קשיא הכי קאמר אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה ממעשה שהיה דלא הוה קינוי וסתירה ולא איתסרא מכל מקום קשיא קינוי וסתירה אין פתח פתוח לא ולטעמיך קינוי וסתירה אין עדים לא אלא הכי קאמר** [ה]**אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד אלא בשני עדים** [ו]**וקינוי וסתירה אפילו בעד אחד נמי ופתח פתוח כשני עדים דמי וכי תימא מעשה שהיה מפני מה לא אסרוה** [ז]**התם אונס הוה ואיבעית אימא כי הא דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל**

אמר ר"א האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו. פי' שלא טען טענות דמיס לומר בעלתי ולא מצאתי דמיס כגון שהיתה בוגרת או שהיתה ממשפחת דורקטי נאמן לאוסרה עליו. פי' המורה ואע"פ שאין הדבר הזה יכול להתברר אלא על פיו לגבי נפשיה הוי מהימן לשוויה עליה חתיכה דאיסורא אבל להפסיד כתובה לא מהימן. ואמאי ספק ספיקא הוא ספק תחתיו דזינתה וספק לא דזינתה תחתיו ואת"ל תחתיו דזינתה ספק באונס ספק ברצון. ל"צ באשת כהן פי' דאפילו באונס אסורה לו הלכך חד ספק הוא ואבע"א באשת ישראל וכגון דקיבל [בה] אבוה קידושין פחות מבת ג' שנים פי' שאין לומר קודם שאירסה זינתה שהרי בתוליה חוזרים ולא נשאר שם אלא חד ספק ומספיקא היא נאסרה לו: מאי קמ"ל תנינא פי' שאדם נאמן על עצמו לאסור לו את המותר עליו. האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה פי' באמה ובתה ואחותה דשוויהנה אנפשיה חתיכה דאיסורא והיא מותרת בקרוביו פי' שהרי אינה מודה בקידושיו ובמס' קידושין מוקי לה באומר לה קדשתיך בפני עדים והלכו להם למדינות הים. מהו דתימא התם הוא דודאי קים ליה פי' שקדשה אבל הכא מיקם הוא דלא קים ליה פי' מפני שהוא פגוי ויש לומר בחדצפא בעל וכ"ל כי פתוח היה ואינו כן א"כ לא תיתסר קמ"ל וכ"ש אם טען בעלתי ולא מצאתי דם בנערה שלא בגרה ואינה ממשפחת דורקטי שהוא נאמן לאוסרה עליו שהוא טענה ודאית יותר מפתח פתוח: ומי א"ר אלעזר הכי פי' דאשה מזנה נאסרת ע"פ עצמו והא א"ר אלעזר אין האשה נאסרת על בעלה אלא על ידי קינוי וסתירה. ולטעמיך קינוי וסתירה אין עדים לא פי' אם יש עדים שזינתה שמא אינה נאסרת בלא קינוי והכתיב כי מצא בה ערות דבר. אלא הכי קאמר אין האשה נאסרת על בעלה בעד א' אלא בשני עדים. וקינוי וסתירה אפילו בע"א. ופתח פתוח מצאתי כב' עדים דמי. פי' אע"פ שעד אחד נאמן באיסורין. היכא דאמר ליה ע"א אשתך דזינתה אינו נאמן שאין דבר שבערוה פחות משנים ואם קינא ונסתרה וכא ע"א ואמר נטמאת נאמן וקורעת כתובתה ויוצאה ואם רוצה לשתות אין משקין אותה. גם אם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן על עצמו כשני עדים ושוי אנפשיה חתיכה דאיסורא:

מסורת הש"ס

א) קדושין סה., ב) [כמדבר ה], ג) [ועיין היטב ערוך ערך פתח ל'], ד) גי' רש"ל, ה) [כדאיתא קדושין סה.].

גליון הש"ס

גמ' התם אונס הוה. ע' יבמות לה ע"א תד"ה אלא וכו'.

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תד"ה ואב"א וכו' ואור"י דהאי רובא דבלון אינו רוב גמור. עי' פ"י ושו"ת הריב"ש סי' שע"ב וסדרי טהרה נגדה יח ע"א נתוס' ד"ה שליא וכו' ותו"ק:

מוסף רש"י

והוא אסור בקרובותיה. דשויהו עליה חתיכה דאיסורא בהתלתו (קדושין סה.).

עין משפט נר מצוה

מז א ב ג מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' י יא סמג לאוין קלא טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' יד וסימן קמ סעי' ז:

מח ד מיי' פ"ע מהל' איסורי ביאה הל' טו טוש"ע שם סי' מא סעי' ה:

מט ה מיי' פכ"ד מהל' איסורי ביאה הל' יח סמג עשין מא טוש"ע סי' קטו וטוש"ע שם סי' יא סעי' ל [וכרב אלפס קידושין פ"ג ד' לא]:

נ ו מיי' פ"ג מהל' סוטה הל' [יד] טו סמג עשין נו טוש"ע אה"ע סי' קעח סעי' יד [וכרב אלפס שם]:

תוספות רי"ד

אמר ר"א האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו. פי' שלא טען טענות דמיס לומר בעלתי ולא מצאתי דמיס כגון שהיתה בוגרת או שהיתה ממשפחת דורקטי נאמן לאוסרה עליו. פי' המורה ואע"פ שאין הדבר הזה יכול להתברר אלא על פיו לגבי נפשיה הוי מהימן לשוויה עליה חתיכה דאיסורא אבל להפסיד כתובה לא מהימן. ואמאי ספק ספיקא הוא ספק תחתיו דזינתה וספק לא דזינתה תחתיו ואת"ל תחתיו דזינתה ספק באונס ספק ברצון. ל"צ באשת כהן פי' דאפילו באונס אסורה לו הלכך חד ספק הוא ואבע"א באשת ישראל וכגון דקיבל [בה] אבוה קידושין פחות מבת ג' שנים פי' שאין לומר קודם שאירסה זינתה שהרי בתוליה חוזרים ולא נשאר שם אלא חד ספק ומספיקא היא נאסרה לו: מאי קמ"ל תנינא פי' שאדם נאמן על עצמו לאסור לו את המותר עליו. האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה פי' באמה ובתה ואחותה דשוויהנה אנפשיה חתיכה דאיסורא והיא מותרת בקרוביו פי' שהרי אינה מודה בקידושיו ובמס' קידושין מוקי לה באומר לה קדשתיך בפני עדים והלכו להם למדינות הים. מהו דתימא התם הוא דודאי קים ליה פי' שקדשה אבל הכא מיקם הוא דלא קים ליה פי' מפני שהוא פגוי ויש לומר בחדצפא בעל וכ"ל כי פתוח היה ואינו כן א"כ לא תיתסר קמ"ל וכ"ש אם טען בעלתי ולא מצאתי דם בנערה שלא בגרה ואינה ממשפחת דורקטי שהוא נאמן לאוסרה עליו שהוא טענה ודאית יותר מפתח פתוח: ומי א"ר אלעזר הכי פי' דאשה מזנה נאסרת ע"פ עצמו והא א"ר אלעזר אין האשה נאסרת על בעלה אלא על ידי קינוי וסתירה. ולטעמיך קינוי וסתירה אין עדים לא פי' אם יש עדים שזינתה שמא אינה נאסרת בלא קינוי והכתיב כי מצא בה ערות דבר. אלא הכי קאמר אין האשה נאסרת על בעלה בעד א' אלא בשני עדים. וקינוי וסתירה אפילו בע"א. ופתח פתוח

כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו. פי׳ בקונטרס שאם יצאו במלחמה יהא גט משעת כתיבתו וקשה לר״ת דא״כ מאי כל היוצא אם לא מהני אלא למי שאין לו בניס ויש לו יבם ועוד דתנן במי שאמרו (גיטין עג. ושם) מה היא באומן הימים רבי יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה וקאי אמאי דקתני לעיל מינה הרי זה גיטך מהיום אם ממי וכן משמע בתוספתא אלמא אע״ג דאמר מהיום הויא אשת איש גמורה כדמפרש בגמרא באומר משעת שאני בעולם פירוש דהאי דאמר מהיום לא שיחול מיד אלא דעתו שיחול שעה אחת קודם מיתתו דהיינו משעת שהוא בעולם ולא אמר מהיום אלא למעוטי לאחר מיתה כלומר מאותו יום שאני בעולם יהא גט ומיהו יש לחלק בין מהיום לפירש בהדיא שיחול משעת כתיבה דע״כ משעת כתיבה קאמר שיהא גט ועוד נראה לפי׳ אמר מהיום יש לישב פי׳ הקונטרס דלאו דוקא פירש אם יצאו במלחמה אלא היו מתנים אם לא יחזור מן המלחמה ואגב ריהטיה נקט בקונטרס אם יצאו דסתם מי שאינו חוזר מן המלחמה אינו חוזר לפי שמת אלא ה״ה אם נשבה והשתא מהיום דהכא אין שייך לומר משעת שאני בעולם כהאוא דמי שאחזו אלא מהיום מיום כתיבה קאמר ואם תאמר והרי חזר אוריה ונתבטל הגט ויש לומר שהיה מתנה אם לא יחזור בסוף המלחמה והרי לא חזר לבסוף ויש לפירוש זה הא דאמרינן בפרק הזהב (נ״מ נט. ושם) נוח לו לאדם שיבעול ספק אשת איש ואל יצבין פני חבירו ברבים ומפיק ליה מהאי מעשה דבת שבע דספק אשת איש הואי דדלמא יחזור מן המלחמה ור״ת מפרש כותב גט כריתות לגמרי בלא שום תנאי ולפי׳ קשה אמאי קרי לה ספק אשת איש הא הואי גרושה גמורה ואר״ת דקרי לה ספק אשת איש לפי שהיו מגרשין בניעגא שלא יהא נודע ויקפלו עליהם בני אדם לקדשם ולפי׳ הקונטרס קשה קצת איך בא עליה למה לא היה יכא שמא יחזור: **אי** למיתב לה כתובה בו׳. משמע אם היה בא לב״ד היה נאמן להפסידה כתובתה אע״פ שלאוסרה עליו לא היה נאמן משום דאית לן למימר דשמא אינו בקי בפתח פתוח ואוקמה במזקת היתר אבל מ״מ כתובתה הפסידה אע״פ שיש לנו לומר שהוא טועה בפתח פתוח דאית לן למימר אוקי ממונא במחזקת מריה וקשה דאמאי מפסידה כתובתה והא הוה [1]ספק ספיקא ספק אי הוא בקי בפתח פתוח אם לאו ומאלא לומר פתח פתוח הוה ספק בתוגם ספק ברגלון דאפי׳ אשת כהן בתוגם לא מפסדה כתובתה ואין לומר דאפי׳ בספק ספיקא מפסדה כתובתה משום דמוקמינן ממונא במחזקתיה דהא לקמן (דף יב:) גבי משארסתני נתנסתי והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך נתנסת והיה מקחי מקח טעות ואיכא מאן דמפרש לקמן (דף יא:) מקח טעות ממתנים אבל מנה אית לה אלמא משום דבאותו מנה הוי ספק ספיקא לא מפסדה דספק קודם שנתארסה ספק אחר שנתארסה ואם תמצא לומר אחר בתוגם לימור הוה דאי אמרת דאפי׳ בספק ספיקא מפסדה אמאי אית לה אפי׳ מנה וי״ל דלא חשיב ספק ספיקא כהאי גוונא משום דהאי ספיקא שמא בתוגם היה לא חשיב ספיקא גמורה למיתב לה כתובה דאימור קודם שנתארסה נתנסה והשתא אתי שפיר הא דתנן במתני׳ (לקמן דף יג.) היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת אש את וקאמר ר׳ יהושע שאינה נאמנת ומפסדת כתובתה אי לר׳ יוחנן מנה אי לר׳ אלעזר ולא כלום ואע״ג דהוי ספק ספיקא ספק מוכת עץ ויש לה כתובה ואפי׳ אם תמצא לומר דרוסת אש אימור תחתיו נתנסה ונסתפקה שדהו ויש לה כתובה אלא ודאי ספק בתוגם לא חשיב ספק [2]דאימור קודם שנתארסה נתנסה ועוד אומר רבינו יצחק דמוכת עץ לא שכיח דהא דאמרינן (לקמן לו:) כולהו נמי חבוטי מיחבטן היינו אליבא דר״ג אבל רבי יהושע שמעינן דלית ליה טעמא דמיחבטן דקאמר התם (לקמן לו.) חרשת ושוטה יש להן טענת בתולין והיינו משום דס״ל דחבטה לא שכיחא: **מאי** לאו דקא טעין טענת פתח פתוח. נראה לפרש דקס״ד דבטענת דמים [3]ליכא למיחש למיקרורי דעתא דכיון דליכא דס לבו נוקפו ואין מתקרר אבל בפתח פתוח איכא למיחש שמא יתקרר: **נאמן** להפסידה כתובתה. אור״י דשמואל מודה שפיר דנאמן לאוסרה עליו והפסידה כתובתה מיהא דמיעטין דלא יהא נאמן אע״ג דקיים ליה בפתח פתוח דיעמא במזיד משקר להפסידה כתובתה ור״מ נמי מצי סבר דנאמן להפסידה ונקט לאוסרה לרבותא וכ״ש דנאמן להפסיד כתובתה כדמוכח הסוגיא דלעיל [ומיהו בירושלמי משמע דלר״מ אינו נאמן להפסיד כתובתה]: **אבל** בגליל מצי טעין. וא״ת מנא ליה דלמא ביהודה נאמנת לומר שבא עליה באירוסין ולא בגליל אבל כשטוענת בתולה הייתי בגליל נמי מהימנא וי״ל דמשמע ליה אינו יכול לטעון טענת בתולים בכל עניין בין שאומרת שבא עליה מן האירוסין בין שאומרת פתח נעול מלא דביהודה נאמנת דמי דעיא אמרה באירוסין בא עליה ולא בגליל דליכא מגו אבל קשה דמייתי מדיוקא והוה ליה לאתויי מריש דקתני (לקמן דף י:) בתולה אלמנה מן האירוסין כו׳ ויש להן טענת בתולין וע״כ לענין כתובה איירי דלאוסרה עליו אפילו מן הנשואין נמי יש לה טענת בתולין כיון דכנסה בחזקת בתולה כדמוכח לקמן (דף יב.) דפריך ומיחוש שמא תחתיו זינתה: **מאי** לאו דקא טעין טענת פתח פתוח. וביהודה אע״ג דליכא חזקה לא מהימן כדפי׳ בקונטרס א״נ כיון דמתייחד עמה ודאי בא עליה דלא מוקי לייש אנפשיה ואע״ג דגבי יבמה אמרינן (יבמות דף קיא:) דעד ל׳ יום מוקי אנפשיה רוב פעמים לא מוקי אנפשיה אפי׳ שעה אחת דעל דעת כן מתייחד [4][עמה] ואיתרע חזקה: **לא** דקא טעין טענת דמים. דהויא טענה ברורה מדאין סדיין מלוכלכים בדם ונראה דבטענת פתח פתוח וטענת דמים דשמעתין איירי שיטעון שהוא בא עליה באירוסין או אומרת בתולה הייתי וא״ת ונהימנא לדידה במגו דאי בעיא אמרה משארסתי נתנסתי דנאמנת לר״ג דפסקינן לקמן (דף יג.) כוותיה וי״ל דאינה מודה ברגלון שנבעלה מאחר ועוד דאין זה מגו דמיפסלא נפשה מכהונה אבל קשה דליהמנה במגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני אפי׳ לרבנן דלקמן (דף יא:) דאמרי מוכת עץ כתובתה מנה דאין זה מגו דאינה רוצה לפסיד כלום מכתובתה מ״מ נאמנת במגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך ונסתפקה שדהו לכך נראה דהוי מגו במקום חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה אע״ג דבעי׳ היא בפ״ק דבכא בתרא (דף ה: ושם) אי אמרינן מגו במקום חזקה או לא שמא חזקה דהכא עדיפא ואי לא אמרינן מגו להוציא אחי נמי שפיר:

אמר

[1] כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו דכתיב [2] ואת אחיך תפקד לשלום ואת ערובתם תקח מאי ואת ערובתם תקח תני רב יוסף דברים המעורבין בינו לבינה אמר אביי אף אנן נמי תנינא [3] בתולה נשאת ליום הרביעי ליום רביעי אין ליום חמישי לא מאי טעמא משום איקרורי דעתא ולמאי אי למיתב לה כתובה ניתיב לה אלא לאוסרה עליו ודקא טעין טענה מאי לאו דקטעין טענת פתח פתוח [4] לא דקטעין טענת דמים אמר רב [5] יהודה אמר שמואל האומר פתח פתוח מצאתי נאמן להפסידה כתובתה אמר רב יוסף מאי קמ״ל תנינא [6] האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שמתייחד עמה ביהודה הוא דלא מצי טעין הא בגליל מצי טעין ולמאי אי לאוסרה עליו ביהודה אמאי לא אלא לאו להפסידה כתובתה ודקא טעין טענה [7] מאי לאו דקא טעין טענת פתח פתוח לא דקא טעין טענת דמים איתמר

גט כריתות כותב לאשתו. שאם יצאו במלחמה יהא גט מיום כתיבתו והרי מת אוריה במלחמה: **דכתיב.** במלחמת שאול ואת אחיך כו׳ ודוד למד מיהו אביו להנהיג שאף היוצאין למלחמותיו עושין כן: **דברים המעורבים בינו לבינה.** אלו קדושין: **תקח.** תטול מביתיהם על ידי גט: **אף אנן נמי תניא.** דטוען פתח פתוח מצאתי אקרה עליו ולא אמרינן לא קים ליה: **איקרורי דעתא.** עד שני בשבת הבאה: **ולמאי.** קפדי רבנן אי מקררא דעתיה: **ניתיב לה.** מה לנו להפסידה והרי הוא עוכן מדעת: **אלא לאו לאוסרה.** הוא דקפדינן שלא יקרר דעתו ויקיים את האסורה לו. אלמא כי אמי וטעין אסרינן לה עליה: **טענת דמים.** דטענה מבוררת היא וליכא למימר לא קים ליה אבל בפתח פתוח איכא למימר דלא אפיק אדעתיה וא״ת מ״מ אם איתא דפתח לה פתח הוי דם וי״ל דאפשר למיפתח פתח בלא דם ואפי׳ ר״מ איכא לאוקמי בטוגרת שכלו דמיה שפתח פתחא ולאו אדעתיה כיון דליכא דם וכבל בתולה אפשר לפותחה בלא דם כדשמואל מיהו ההיא דשמואל נמי משמע דפתחה נעול מדאין ריחה ודף ושמא יש לומר דמתחת דם נמי אין ריחה ודף. ע״כ], **ב)** [דף י.], **ו)** בס״ל: שיעתה, **ז)** בא״ר עה״ג וי״מ דהכא לא חשיב ספק ספיקא דאין יכולין להתהפך ולומר ברישא ספק בתוגם ספק ברגלון ואח״ל ברגלון ספק וכו׳ ולהכי לא חשיב אלא חדא ספיקא וה״נ ר״ל בע״א דרוב בקיאין בפתח פתוח והוה ליה לענין בתוגם רובא וחזקה מתנגא ומו ליכא אלא חדא ספיקא אבל לענין לאוסרה איכא למימר אמון מיעוטא דאין בקיאין לחזקה ואיתרע רובא והוי ליה פלגא ופלגא והוי ספק ספיקא ול״נ דה״פ אי למיתב לה כתובה ואיירי בטענת דמיס לענין כתובה איכא למיחש לאיקרורי דעתיה בטענת דמיס, **ח)** [ולהאי שיטתא לא מיתוקמא מתני׳ בפתוח מנ׳ שנים. מ״ר עה״ג], **ט)** [ולפי׳ ר״ח אתי שפיר דמיסתבר ליה לאוקמי מתני׳ בכל הנשים אפי׳ בטוגרת ומוכת עץ דאין להם דמיס ועי״ל מאי לאו דקטעין אף פתח פתוח דאיירי מתני׳ בכל ענין שיטעון), **י)** ר״ה בדפו״י,

עין משפט נר מצוה

נא א מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הלכה יב יג טוש״ע אה״ע סימן סח סעיף ג וסעיף ו:

תורה אור השלם

1. וְאֵת עֶשֶׂרֶת חֲרִיצֵי הַחֵלֶב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר הָאֶלֶף וְאֵת אַחִיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֵת עֲרֻבָּתָם תִּקָּח: שמואל א יז יח

מוסף רש״י

גט כריתות כותב לאשתו. על מנת, שאם יצאו מהא מגורשת מעכשיו, ופעמים שהוא ערוד בגלותו ושולחו מן המלחמה (שבת נו:). **דברים המעורבין בינו לבינה.** היינו קדושין, מקח, מבטל ע״י גט שמביא להם מן המלחמה (שם). **בתולה נשאת ליום הרביעי.** מקנת מכמיס היא שמנשא ברביעי בשבת (לעיל ב.).

מסורת הש״ס

חכמים תקנו נאמה כו'. כלומר מי הוא כתובתה דאורייתא לא הוי נאמן להפקיעה אלא בעדות ידועה אבל כתובתה חכמים תיקנוה הס אמרו והס אמרו הס שתיקנוה אמרו שהוא נאמן להפסידה אף בטענת פתח פתוח: **א"כ.** שבידו להפקיעה: **מה הועילו חכמים בתקנתן.** שתקנו לה כתובה: **חזקה אין אדם טורח בסעודה כו'.** אין לחוש שיטעון אדם כך אלא באמת שאם היה שונא אותה מתחילה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חנם אלא היה מגרשה מתחילה: **אלא מן הזיבורים.** אם נאמת כתובתה ויש לו עדים וזיבורים וביונית אינה יכולה לומר תן לי עדיות או ביונית בשוויה אלא אם בא לימן לה זיבורית בשוויה יתן: **מאי קנסא.** כלומר מאי פשע דקא קנסינן ליה: **מן הפורה.** מכסף שיקול כדלקמן: **כסף ישקול.** דמפתה נאמר: **כמוהר הבתולות.** האמור במתנת את הבתולה (דברים כב) קנסו הכתוב ג' כסף בשביל מוהר בתוליה: **שיהא זה כמוהר הבתולות.** הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס מה להלן ג' אף כאן ג' ומה כסף האמור כאן שקלים דכתיב ישקול אף להלן שקלים דלא תימא מעות: **מלאן סמכו.** מדקרי לה מוהר: **נותן לה ממעות קפוטקיא.** בפרק בתרא תנן נשא אשה בא"י וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י שהן קלות נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י מנין הכתוב בכתובה דאחלינן לקולא דשבא"ל נותן לה ממעות קפוטקיא שנשתעבד בהן כשאר מלוה דקסבר כתובה דאורייתא: **אסבוהו כופרי.** הלקוהו מלקות מריות של דקל שיש בהן עוקלין כמין קוצין כדאמרינן בסוכה (דף נב.) ואימא כופרא דרליה דרכי נועם כתיב: **מברכתא חביטא ליה.** זונות העיר הזאת שמתה מברכתא חביטות ושוכבות תמיד לפניו לזונות מאחר שהוא בקי בפתח פתוח: נחור לא מהימן ומסכינן ליה כופרי על שמעון פניו. נשוי מהימן ולא מסכינן ליה כופרי: **טעה.** כשהגיע לפתח ניחו הסגור ויש בו דבר מעכבו מלפתוח וכשמטין אותו לצדדין אינו נאמן כדאמר לקמן דפסק שמואל הלכתא כרבן גמליאל דאמר דאשה נאמנת ולא קשיא דשמואל אדשמואל דלא דמי חדתי טעייתא להדדי דהכא טענו ברי וברי והתם טענו ברי ושמא ראית לה מיגו וחזקה. פי' מיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני תחתיך ולא פסלה נפשה מכהונה וכו' וחזקה דגופה דבתולה נולדה: וראיתי כתוב בה"ג דאי עביד בעל סעודה רבתי דינא הוא דשקיל אודינא מן האשה מטעם רבה ואינו נ"ל דעד כאן לא האמינוהו אלא להפסידה כתובתה

אמר רב נחמן אמר שמואל חכמים תיקנו כו'. משמע דכתובה דרבנן וכן בהאשה רבה (יבמות פט. ושם) גבי אין לה כתובה קאמר מאי טעמא תקינו לה רבנן כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כו' אלמא שמעת דהש"ס סבר דכתובה דרבנן וקשה דנהגו לכתוב בכתובה כסף זוזי מאתן דמזו ליכי מדאורייתא ואור"ת דסמכינן ארשב"ג דמתני' דפרק בתרא (דף קי:) דמייתי לה נמי בסמוך דאמר נותן לה ממעות קפוטקיא דקסבר כתובה דאורייתא ז) וקי"ל כרשב"ג בשנתנו ועוד אור"י דלא קיימא לן כר"ג דאשכחנא רב אשי דהוא בתרא דפליג עליה כדמתרץ לקמן ברייתא (דף יב.) תני כל שלא מושמש אינו יכול לטעון טענת בתולים אלמא דמייש לשמא משקר ולא אמרינן חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה וכן פי' רבינו יאחק בן רבינו מאיר דרב אשי פליג אדרב נחמן והא דאמרינן בהאשה רבה (יבמות פט. ושם) מ"ט תקינו רבנן כתובה ה"פ מ"ט תקינו רבנן כתובה היכא דתקינו כגון בגלמנה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ה"נ תקינו שלא יהא לה כדי שתהא קלה בעיניו להוציאה:

חזקה אין אדם טורח כו'. תימה תימא בשאשת כהן או בפחותה מג' דמיתסרא עליה הילכך כיון דמפסידה נאמן ולמ"ד נמי לקמן בנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כתובה כלל ניחא דהשתא נמי מפסידה שהרי מקח טעות הוא אבל למ"ד יש לה כתובה מנה לא מפסיד מידי אלא שבא להפסידה מכתובתה מנה אבל הסעודה לא מפסיד ואמאי מקיימן וגרשה דלא מהימן:

הואיל ותקנת חכמים היא לא תגבה כו'. תימה דר"מ אית ליה לקמן בפרק אע"פ (נו: ושם) דכתובה דאורייתא ובפ' הניזקין (גיטין מח: ושם) אמרי' דקסבר ר"מ דכתובה אשה בזיונית משום מיגא וכיון דהויא דאורייתא דינה בעידית כדנפקא לן בריש ב"ק (דף ה.) וכולן כאנות נשלם כסף ומאמאי הפקיעו דינה ועוד דלא מישתמיט תנא בשום מקום דאית ליה כתובה אשה ממטלטלי אלא לר"מ דאמרינן בכל דוכתין (יבמות פט.) הא מני ר"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ולמ"ד דאורייתא אמאי לא גבי ממטלטלי כמו ניזקין כיון דמתסם יליפינן וי"ל דטעמא שלא יפרשו מהן בני אדם אם יטלטלו למכור עדיות או מטלטלים ומשו כדי שיקפלו עליהן בני אדם: **נותן** לה ממעות קפוטקיא. תימה לר"י מה ריוח הוא לה שנותן לה מאותם המעות מ"מ אינו נותן לה אלא שוה ג' שקלים ואם היינו אומרים דלעולם צריך ליתן לה שקלים שעומדין שם בקפוטקיא ג' שקלי קפוטקיא ובארץ ישראל ג' שקלים של ארץ ישראל הוה ניחא דאמרינן גבי ה' סלעים דפדיון בכור בפ' יש בכור (בכורות נ. ושם) ליתדר מר מילתא אמרינא דאותיבו עלייהו ושדר להו מיהו אין נראה דהתם כשהוציאו בכל מקום הוציאו אבל כשמוציאין במקום אחד אין נראה שבכך תשתנה מדה דאורייתא ומיהו בירושלמי דפירקין גרסינן אמתניתין דכתובה מאתים רבי מונא בשם שמואל אמר בשקל הקדש רבי אבא בר בונא אמר מטבע יונא וכן מסקי התם כמה אמוראי:

מברכתא חביטא ליה. פירוש הלקוהו שמונה ע"ל על בת ישראל שהרי משקר וכי זונות חביטות לפניו שיהיה בקי הלכך לא מהימן והא אמר רב נחמן מהימן ומשני מהימן ומסכינן ליה כופרי ורב נחמן דאמר אסבוהו לא משום שלא היה מאמינו ואמר להלקותו לפי שאשה על הזנות ורב אחא משני כדסבירא לן מעיקרא דלא מהימן ואיירי בנאמר ועי"ל בניחותא מברכתא חביטא ליה אף על פי שהוא נאמן הלקוהו לפי שאשה על הזנות והאמר רב נחמן נאמן ולא פירש להלקותו ומשני מהימן ומסכינן ליה ורב נחמן לא איירי במלקות רב אחא אמר לעולם נאמן דאמר רב נחמן היינו בלא מלקות ובנשוי:

בתולה

איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל משום רבי שמעון בן אלעזר [8]חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם אמר רבא [6]חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה תנא הואיל וקנס חכמים הוא לא תגבה אלא מן הזיבורית קנסא מאי קנסא אלא אימא [2]הואיל ותקנת חכמים הוא לא תגבה אלא מן הזיבורית רבן שמעון בן גמליאל אומר [3]כתובת אשה מן התורה ומי אמר רבן שמעון בן גמליאל הכי [4]והתניא [1]כסף ישקול כמוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה [5]מכאן [7]סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה רבן שמעון בן גמליאל אומר כתובת אשה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים איפוך ומאי חזית דאפכת בתרייתא איפוך קמייתא הא שמעינא ליה לרבן שמעון בן גמליאל דאמר כתובת אשה מדאורייתא דתנן [9]רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפוטקיא ואי בעית אימא כולה רבן שמעון בן גמליאל היא וחסורי מיחסרא והכי קתני מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה כתובת אלמנה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים שרבן שמעון בן גמליאל אומר כתובת אלמנה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה פתח פתוח מצאתי אמר ליה רב נחמן אסבוהו כופרי מברכתא חביטא ליה והא רב נחמן הוא דאמר מהימן מהימן ומסכינן ליה כופרי רב אחאי משני [10]כאן בבחור כאן בנשוי ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל אמר ליה פתח פתוח מצאתי אמר ליה [11]שמא הטיתה אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה היטה מצאו פתוח לא היטה מצאו נעול איכא דאמרי הכי אמר ליה [12]שמא במזיד הטיתה ועקרת לדשא ועברא אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהוא מהלך באישון לילה ואפילה היטה במזיד מצאו פתוח לא היטה במזיד מצאו נעול ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל בר רבי אמר ליה רבי בעלתי ולא מצאתי דם אמרה לו רבי בתולה הייתי אמר להם הביאו לי אותו סודר הביאו לו הסודר ושראו במים וכבסו ומצא עליו כמה טיפי דמים אמר לו לך זכה במקחך אמר ליה הונא מר בריה דרבא מפרזקיא לרב אשי אנן נמי נעביד הכי אמר ליה

גיהוץ

גיהוץ

חכמים תקנו נאמה כו'. כלומר מי הוא כתובתה דאורייתא לא הוי נאמן להפקיעה אלא בעדות ידועה אבל כתובתה חכמים תיקנוה הס אמרו והס אמרו הס שתיקנוה אמרו שהוא נאמן להפסידה אף בטענת פתח פתוח: **א"כ.** שבידו להפקיעה: **מה הועילו חכמים בתקנתן.** שתקנו לה כתובה: **חזקה אין אדם טורח בסעודה כו'.** אין לחוש שיטעון אדם כך אלא באמת שאם היה שונא אותה מתחילה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חנם אלא היה מגרשה מתחילה: **אלא מן הזיבורים.** אם נאמת לגבות כתובתה ויש לו עדים וזיבורים וביונית אינה יכולה לומר תן לי עדיות או ביונית בשוויה אלא אם בא לימן לה זיבורית בשוויה יתן: [8]**מאי קנסא.** כלומר מאי פשע דקא קנסינן ליה]: **מן הפורה.** מכסף שיקול כדלקמן: **כסף ישקול.** דמפתה נאמר: **כמוהר הבתולות.** האמור במתנת את הבתולה (דברים כב) קנסו הכתוב ג' כסף בשביל מוהר בתוליה: **שיהא זה כמוהר הבתולות.** הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס מה להלן ג' אף כאן ג' ומה כסף האמור כאן שקלים דכתיב ישקול אף להלן שקלים דלא תימא מעות: **מלאן סמכו.** מדקרי לה מוהר: **נותן לה ממעות קפוטקיא.** בפרק בתרא תנן נשא אשה בא"י וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י שהן קלות נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י מנין הכתוב בכתובה דאחלינן לקולא דשבא"ל נותן לה ממעות קפוטקיא שנשתעבד בהן כשאר מלוה דקסבר כתובה דאורייתא: **אסבוהו כופרי.** הלקוהו מלקות מריות של דקל שיש בהן עוקלין כמין קוצין כדאמרינן בסוכה (דף נב.) ואימא כופרא דרליה דרכי נועם כתיב: **מברכתא חביטא ליה.** זונות העיר הזאת שמתה מברכתא חביטות ושוכבות תמיד לפניו לזונות מאחר שהוא בקי בפתח פתוח: נחור לא מהימן ומסכינן ליה כופרי על שמעון פניו. נשוי מהימן ולא מסכינן ליה כופרי: **טעה.** כשהגיע לפתח ניחו הסגור ויש בו דבר מעכבו מלפתוח וכשמטין אותו לצדדין אינו נאמן כדאמר לקמן דפסק שמואל הלכתא כרבן גמליאל דאמר דאשה נאמנת ולא קשיא דשמואל אדשמואל דלא דמי חדתי טעייתא להדדי דהכא טענו ברי וברי והתם טענו ברי ושמא ראית לה מיגו וחזקה. פי' מיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני תחתיך ולא פסלה נפשה מכהונה וכו' וחזקה דגופה דבתולה נולדה: וראיתי כתוב בה"ג דאי עביד בעל סעודה רבתי דינא הוא דשקיל אודינא מן האשה מטעם רבה ואינו נ"ל דעד כאן לא האמינוהו אלא להפסידה כתובתה

מסורת הש"ס

א) קדושין מה: [יבמות קו.], ב) [נקמן נו.], ג) לקמן לח: [נט:], ד) [ועי' תוס' סוטה מ. ד"ה אימא], ה) לקמן קי:, ו) נ"י כ"ל, ז) [משלי ג], ח) [וע' תוס' סוטה מ. ד"ה אימא],

תורה אור השלם

1. אם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לִתְּתָהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתֻלֹת:
שמות כב טז

גליון הש"ם

גמ' חכמים תקנו לחם. עיין מהרלרין ח ע"מ תד"ה מוליא שם רע:

מוסף רש"י

בסעודה. סעודת נשואין (יבמות קו.). **כסף ישקול כמוהר הבתולות.** המעטים כסף המפוקדים במתנת את הבתולה (לקמן כט: וכעי"ז לח:). **שיהא זה.** המעטים, **כמוהר הבתולות,** ומוהר הבתולות. יהיו שקלים, **כזה.** שכתוב בו ישקול (שם ושם). **ממעות קפוטקיא.** גדולות ושוקלות יותר משל א"י (לקמן קי:).

תוספות רי"ד

אמר ר"נ אמר שמואל משום ר"ש ב"א חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה. והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם. א"ר חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. פי' הטורה אין לחוש שיטעון כך אלא באמת שאם היה שונאה מתחילה לא היה טורח בסעודה לכונסה ומפסיד סעודתו חנם אלא מתחלה [היה] מגרשה והגאון פי' אימתי הבעל מהימן כששניהם טוענים ברי על הפתח הבעל אומר פתח פתוח מצאתי והיא טוענת לא כי אלא פתח נעול מצאת ותרוייהו טענו טענת ברי אז הבעל מהימן אבל אם היא מודה ליה אין פתח פתוח מצאת אבל תחתיך נאנסתי ונסתפחה שדך או מוכת עץ אני ואית לי כתובה ואיהו אמר שמא עד שלא ארוסתיך והיה מקחי מקח טעות כיון דאיהי טוענת ודאי ואיהו ספק אינו נאמן כדאמר לקמן דפסק שמואל הלכתא כרבן גמליאל דאמר דאשה נאמנת ולא קשיא דשמואל אדשמואל דלא דמי חדתי טעייתא להדדי דהכא טענו ברי וברי והתם טענו ברי ושמא ראית לה מיגו וחזקה. פי' מיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני תחתיך ולא פסלה נפשה מכהונה וכו' וחזקה דגופה דבתולה נולדה: וראיתי כתוב בה"ג דאי עביד בעל סעודה רבתי דינא הוא דשקיל אודינא מן האשה מטעם רבה ואינו נ"ל דעד כאן לא האמינוהו אלא להפסידה כתובתה

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פי"ח מהל' גזילה הל' ו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סח סעי' ו ופעי' ח:
נג ב מיי' פט"ז שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סי' ק סעי' כ:
נד ג מיי' פ"י שם הל' ז טוש"ע שם סימן סו סעיף ו:
נה ד טוש"ע שם סי' סח סעי' ו בהגהה:
נו ה ו מיי' פי"ח שם הל' יב טוש"ע שם:

תוספות רי"ד (המשך)

שהוא מוחזק בה אבל להוציא ממון ממנה אינו נאמן בטענתו. וכתב רבינו יצחק ז"ל חזינן לגאון דקאמר ה"מ לענין מנה מאתים אבל לתוספת לא מהימן וטעמא דמסתבר הוא דלא תקינו רבנן אלא מנה מאתים אבל תוספת איהו כתב לה מנפשיה הלכך לא מהימן: תנא הואיל וכן דכתובתה תיקנו חכמים היא לא תגבה אלא מן הזיבורית. פי' אם באת לגבות כתובתה ויש לו עדיות ביונית וזיבורית אין יכולה לומר תן לי עדיות או ביונית ובשוויה אלא זיבורית נותן לה ובשוויה: רשב"ג אומר כתובת אשה מן התורה. ומי ארשב"ג הכי והא תניא כסף ישקול כמוהר הבתולות מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה. רשב"ג אומר כתובת אשה אינה מה"ת אלא מדברי סופרים. איפוך ומאי חזית דאפכת בתרייתא איפוך קמייתא. דהא שמעינן ליה לרשב"ג דאמר כתובת אשה דאורייתא פי' דתנן בפ' בתרא דמכילתין נשא אשה בא"י וכו' רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא פי' נשתעבד בהן כשאר מלוה דקסבר כתובה דאורייתא. עי' בסו"פ: ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן אמר פתח פתוח מצאתי אמר להו ר"נ אסבוהו כופרא. פי' הלקוהו בחריות של דקל שיש בהן עוקצין כמין קוצין: מברכתא חביטא ליה. פי' זונות מופקרות היו חבוטות לו שמכיר בפתח פתוח. והאר"נ האומר וכו' נאמן. נאמן ומספינן ליה כופרא. רב אחא משני כאן בבחור כאן בנשוי בחור לא מהימן ומספינן ליה כופרי נשוי מהימן ולא מספינן ליה כופרי: ההוא דאתא לקמיה דר"ג א"ל פ"פ מצאתי. א"ל שמא הטית אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שמהלך באישון לילה ואפילה הטה מצאו פתוח לא הטה מצאו נעול. פי' בהגיעו לפתח ביתו הסגור ויש בו המעכבו מלפתוח. וכשמטין אותו לצדדין נפתח. ואי קשיא היכא שריא ליה. והא אמרן לעיל האומר פ"פ מצאתי מהימן לאוסרה עליו. תשובה אי הוה מהדר ליה ברי לי שלא הטיתי הוה אסורה עליו. אבל כיון דשתיק הרגיש ר"ג מתוך דבריו כמפסקא ליה ואין טענתו טענה ברורה ולפיכך שריא עליה: